

נשבע שלא יאכל ואכל ושתה

מי שאמר 'שבועה שלא אוכל', ואכל ושתה, אף על גב ששתיה בכלל השבועה של אכילה, אינו חייב אלא אחת, כמו באכל ואכל בהעלם אחד. ואם אמר 'שבועה שלא אוכל ושתה', ואכל ושתה חייב שתיים, על שתי השבועות שנשבע. 'שבועה שלא אוכל', ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת. 'שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין', ואכל, חייב על כל אחת ואחת, שפירש על דעת ששבועה תחול על כל אחת ואחת בפני עצמה⁴⁰⁹. 'שבועה שלא אשתה', ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת. 'שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש' ושתה, חייב על כל אחת ואחת.

'שבועה שלא אוכל', ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה, ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה, פטור. 'שבועה שלא אוכל', ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים, חייב, שהם ראויים לאכילה ואריה הוא שרובץ עליהם. ורבי שמעון פוטר, שהוא מושבע ועומד עליהם. אמר 'קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום', והוא אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים, הכל מודים שאשתו אסורה⁴¹⁰, שהרי אכל אוכלים.

גמרא

אמר רבי חייא בר אבין בשם שמואל, מי שאמר 'שבועה שלא אוכל', ושתה חייב. שבועה שלא אוכל ושתה חייב או מסברה או מהכתוב

ונלמד או מסברה, כאדם האומר לחבירו נטעום דבר מה, והם אוכלים ושותים⁴¹¹. או מהכתוב⁴¹², כפי שאמר ריש לקיש שתיה בכלל אכילה מהכתוב: "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֶלְקֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֶׁכֶן שְׁמוֹ שֵׁם

409 ובגמרא הקשו שמא הוא פירש אותם כדי שלא לאסור מינים אחרים, והיא שבועה אחת. רש"י.

410 ואפילו רבי שמעון לא פטר בדין הקודם משום שאינם בני אכילה, אלא מפני שאין שבועה חלה על דבר מצוה. רש"י.

411 ואם שתיה אינה בכלל אכילה הוא היה להם להזכיר גם את השתיה. ולפי הספרים של"ג אלא אזלי ושתו מיושב יותר. ויש לומר שמא בלשונם היו קוראים לאכילה טעימה. תוס'.

412 אמרו כך בספ"ק דקדושין כל שישנו בהשחתה וכן בכמה מקומות. ותימה כיון שיש סברה ל"ל קרא. ויש לחלק שיש דברים שאין הסברא פשוטה כל כך והכתוב צריך להשמיע אותה. תוס'.

מַעֲשֵׂר דְגָנָךְ תִּירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ, והרי תירוש הוא יין⁴¹³ וכתוב "וְאָכַלְתָּ", ומכאן ששתיה היא בכלל אכילה. שואלת הגמרא, אולי אוכלים יין על ידי 'אניגרין', שהוא מין מאכל⁴¹⁴. ואמר רבה בר שמואל 'אניגרין' הוא תבשיל של תרדים, 'אכסיגרין' הוא שלקות של ירק?

אלא אמר רב אחא בר יעקב שלומדים ששתיה בכלל אכילה מהכתוב: "וְנִתְּתָה הַפֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֹּאמְרוּ וְנִפְשָׁךְ וְנִפְשָׁךְ בְּבִקְרָא וּבִצְאָן וּבִיַּיִן וּבִשְׂכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשָׁךְ וְאָכַלְתָּ שֶׁם" וכתוב ביין "וְאָכַלְתָּ". ואין לומר שמדובר כשאכלו על ידי 'אניגרין' שהרי כתוב "וּבִיַּיִן וּבִשְׂכָר" דבר שמשכר. ושואלת הגמרא אולי "וּבִשְׂכָר" הוא דבילה קעילית שהיא משכרת. כמו ששנינו בברייתא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש ועבד חייב? אלא לומדים גזירה שווה "שְׂכָר" - "שְׂכָר"⁴¹⁵ מנזיר כמו ששם "שְׂכָר" הוא יין אף כאן הוא יין.

רבא א' ששנינו במשנה ששתיה בכלל אכילה
אמר רבא, מצינו במשנה כרבי חייא בר אבין בשם שמואל ששתיה בכלל אכילה. ששנינו במשנה, שבועה שלא אוכל ואכל ושתה, אינו חייב אלא אחת. אם שתיה בכלל אכילה התנא צריך לומר שאינו חייב אלא אחת. אבל אם שתיה אינה בכלל אכילה, האם צריך לומר שאם אמר שבועה שלא אוכל, ואכל ועשה מלאכה אינו חייב אלא אחת⁴¹⁶? אמר לו אביי, אם שתיה בכלל אכילה קשה מהסיפא, 'שבועה שלא אוכל ושלא אשתה' ואכל ושתה חייב שתיים. כיון שאמר שלא אוכל נאסר בשתיה, ומדוע כשאמר שלא אשתה חייב שתיים, אילו אמר שלא אשתה שתי פעמים האם חייב שתיים? אמר לו רבא, שם מדובר כשאמר שלא אשתה, וחזר

413 במסכת יומא הקשו ממה ששנינו הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. ותרצו שבגדרים הלך אחר לשון בני אדם. תוס'.

414 כמו ששנינו בתוספתא דביצה, הביאו לפניו 'אניגרין' ו'אכסיגרין' ועליהן פלפלין שחוקים. ורגילים לתת לתוכם יין, כמו ששנינו בתוספתא במסכת דמאי, או תרומת יין לתוך אניגרין ואכסיגרין. רש"י.

415 תוס' כתבו ש"ל שלר' יהודה שמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא דורש "שכר" "שכר" מנזיר לומדים ששתיה בכלל אכילה מהסברה שאמרו לעיל. או שדוקא במקדש לא לומדים "שכר" "שכר" מפני שהכתוב תלה בטירוף הדעת, "להבדיל ולהורות" ומסתבר קצת לרבות שאר משכרים. אבל לענין מעשר לומדים מנזיר. ועי' ל' שר' יהודה לומד ששתיה בכלל אכילה כמו שלומדים בירושלמי מהכתוב "וכל דם לא תאכלו" ודם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה. תוס'.

416 אין להקשות אולי בא להשמיע ששתיה לא בכלל אכילה שא"כ היה צריך לומר שבועה שלא אוכל ושתה פטור. אבל עכשיו אין לדייק שאין שתיה בכלל אכילה שאפי' אם היא בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת כמו באכל ואכל בהעלם אחד. תוס'.

ואמר שלא אוכל⁴¹⁷, ושתייה היא בכלל אכילה אבל אכילה אינה בכלל שתייה. אבל אם אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה, ואכל ושתייה אינו חייב אלא אחת. שואלת הגמרא, אם כך קשה על מה ששנינו ברישא, שבועה שלא אוכל ואכל ושתייה אינו חייב אלא אחת. מדוע התנא לא אמר, שבועה שלא אוכל ושלא אשתה אינו חייב אלא אחת. וכל שכן כשאמר שלא אוכל? אלא לעולם שתייה היא בכלל אכילה, כמו ששנינו. וכשאמר שבועה שלא אוכל ולא אשתה חייב שתיים, כיון שכשאמר שלא אוכל וחזר ואמר שלא אשתה, גילה דעתו שהאכילה שאמר היא אכילה ולא שתייה. וכיון שאמר שלא אשתה ואכל ושתייה חייב שתיים.

רב אשי אמר, אפשר לדייק ששתייה בכלל אכילה ממה ששנינו בהמשך המשנה, שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתייה משקין שאין ראוין לשתייה פטור. אבל אם שתה משקים ראויים חייב, והרי הוא אמר שבועה שלא אוכל ולא שבועה שלא אשתה! ואומרת הגמרא, שאפשר לומר שמדובר כשאמר שני דברים, שבועה שלא אוכל, שבועה שלא אשתה.

כיון שא' פת חטים פת שעורים
בא לחלק
הגמרא שואלת, מדוע כשאמר שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת, אולי הוא אמר שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין, כדי לפטור עצמו מדברים אחרים. שאם היה אומר 'לא אוכל' סתם, היה נאסר בכל האוכלים⁴¹⁸? עונה הגמרא, שהוא היה צריך לומר, שלא אוכל חטים ושעורים וכוסמים, וכיון שאמר פת חטים וכו', בא לחלק.

ולא אמר פת חטים וכן של שעורים
וכן של כוסמים
שואלת הגמרא, והרי אם היה אומר שלא אוכל חטים ושעורים וכוסמים היה משמע שבא לאסור עליו לכסוס אותם כמו שהן, אבל לא היה האוסר עליו

417 אין להקשות הרי אפי' שתה שתי פעמים מיגו שהשבועה השניה חלה על האכילה חלה גם על השתייה. כמו בשבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים. מפני שהקשו קושיה אחת משתים. או שכיון שאמר שבועה שלא אשתה בתחילה גילה דעתו שכשנשבע אח"כ נשבע רק על האכילה. ולבסוף מסיק שאפי' אמר שבועה שלא אוכל תחלה גילה דעתו. תוס'.

418 תוס' שואלים הרי הוא לא בא לפטור עצמו מדברים אחרים שאפי' אם אמר שבועה שלא אוכל סתם כיון שאין בלבו לאסור עצמו אלא במינים אלו לא נאסר באחרים. ואע"ג שדברים שבלב אינם דברים כשאין הדיבור סותר דברים שבלב הם דברים. ויש לומר שמ"מ יש מצוה לגלות שהוא בא לפטור עצמו מאחרים. תוס'.

לאכול פת? אומרת הגמרא שאם היה אומר כך כדי לאסור עליו אכילת פת, היה צריך לומר פת חטים ושעורים וכוסמים. שואלת הגמרא, שהיה משמע שהוא רוצה לאסור לאכול פת חטים, ולכסוס שעורים וכוסמים? עונה הגמרא, שהיה צריך לומר פת חטים ושל שעורים ושל כוסמים. שואלת הגמרא, אולי אם היה אומר כך היה משמע שלא יאכל את כל המינים על ידי תערובת, אבל כל מין יאכל בפני עצמו? אלא אומרת הגמרא, שאם כך יאמר 'שלא אוכל פת חטים, וכן של שעורים, וכן של כוסמין', ולמה אמר פת שעורים וכו', אלא אמר כך כדי לחלק.

שבועה שלא אשתה יין ושמן ושתה למדנו במשנה, שאם אמר שבועה שלא חייב על כ"א רפ"א כשהיו לפניו אשתה יין ושמן ודבש ושתה, חייב על כל אחת ואחת. שואלת הגמרא, והרי לא יכל לומר אחרת, שאם לא היה אומר כך הייתי אומר שהוא בא לפטור עצמו ממשקים אחרים, ומדוע מתחייב על כל אחד? אמר רב פפא, מדובר שהיו מונחים לפניו יין שמן ודבש. והיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו. שואלת הגמרא, אם הוא היה אומר כך היה לפרש שבא לאסור את היין השמן והדבש האלו, אבל לא יאסר באחרים? אלא שיאמר שבועה שלא אשתה כגון אלו. שואלת הגמרא, והרי כך היינו מפרשים כוונתו כשיעור הזה, ולא התכוון לאסור כל אחד? אלא שיאמר שבועה שלא אשתה ממין אלו. שואלת הגמרא, אם היה אומר כן, הייתי אומר שהוא אמר שלא ישתה ממין אלו, אבל אותם עצמם ישתה? אלא שיאמר, שלא אשתה אלו ומינם. רב אחא בנו של רב איקא אמר, מדובר שחברו מסרהב בו⁴¹⁹, ואמר לו בוא ושתה עמי יין ושמן ודבש. והיה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך, ולא היה צריך לפרש מפני שהוא נשבע על מה שמסרהבים בו. וכיון שהוא הוא אמר יין ושמן ודבש חייב על כל אחת ואחת.

חטים שעורים כוסמים ונשבע שאין הגמרא מביאה את מה ששנינו במשנה בידו כלום חייב על כ"א בשבועת הפקדון, אמר לו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך ונשבע שבועה שאין לך בידי כלום, אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין,

419 במסרהב בו חברו, ואינו אוסר עצמו אלא בשלו. תוס'.

חייב על כל אחת ואחת. ואמר רבי יוחנן, אפילו פרוטה מכולם מצטרפת לחייבו על שבועה⁴²⁰. ורב אחא ורבינא נחלקו במה ששנינו במשנה חייב על כל אחת ואחת, ובדרבי יוחנן. האחד אמר שחייב על הפרטים ולא על הכללים. חייב להביא שלש אשמות, ולא ארבע. שלא אומרים ששבועה שאין לך בידי היא שבועה, וכשחזר ופירש חטים ושעורים וכוסמים לחלק, יש ארבע שבועות. אלא שבועה שאין לך בידי היא על הפרטים. ורבי יוחנן אמר שפרוטה מכולם מצטרפת אמר זאת על הרישא של המשנה, אינו חייב אלא אשם אחד. אבל בסיפא מכל מין ומין היא שבועה אחת בפני עצמה. ואם אין בכל מין שוה פרוטה אינו חייב. והאחד אמר שחייב גם על הכללים, וגם על הפרטים. ושנינו במשנה חייב כל אחת ארבעה אשמות. כשאמר שבועה שאין לך בידי כלל את כולן יחד, וכשחזר ופירש ונשבע על כל מין ומין לבדו יש כאן ארבע שבועות. ודברי רבי יוחנן נאמרו בין על הרישא, אינו חייב אלא אחת, ובין על הסיפא, חייב על כל מין ומין⁴²¹.

ובשבעת ביטוי אינו חייב על הפרטים שהרי מושבע ועמד עליהו חולקים גם במשנתנו בשבועת ביטוי אם חייב ארבע חטאות, אחת על שלא אוכל, ושלשה על הפירוש של הפרטים, או לא⁴²² ⁴²³. ואמר רבא, שבשבועת הפקדון חייב על הכללים וחייב על הפרטים שהרי אם נשבע וחזר ונשבע הוא חייב שתים. שכל שעה ושעה הוא כופר לו ממון. ושנינו בפרק שבועת הפקדון שאם השביע עליו חמש פעמים וכפר חייב על כל אחד ואחד. ולכן אם אומרים שהשבועה על הכלל, היא שבועה בפני עצמה ואפשר לחייבו על השבועות של הפרטים. אבל בשבועה שלא אוכל, אם יש בכלל להיות שבועה בפני עצמה ואסר עצמו בכל המינים, מדוע יהיה חייב על הפרטים, הרי הוא

420 ולא על כל אחת ואחת אלא לחייבו אשם אחד. רש"י.

421 שאין להעמיד בשלש שבועות של הפרטים, שהרי אין במין אחד שוה פרוטה, וצריכים שתהיה כפירת ממון. רש"י.

422 לא גורסים מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור, והוא שיבוש. רש"י.

423 ונראה שיש ליישב את הגירסא מי מחית כו' כלומר האם אפ' לומר כאן בשבועת ביטוי שנעמיד את השבועה על הכלל של פת חטין ושעורין וכוסמין לענין פחות מכשיעור. שאם אכל מכל מין ומין פחות מכשיעור שיצטרפו. והעלה בדעתו שאם יאכל שיעור אכילה מכולם שיתחייב, שהתכוון לצירוף והחשיב את האכילה של פחות מכשיעור מכל מין ומין. תוס'.

מושבע ועומד עליהן ואין שבועה חלה על שבועה!.

